

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора, професора кафедри туристичного бізнесу і рекреації Одеського національного технологічного університету Лебедєвої Віри Василівни на дисертаційну роботу Ткачук Тетяни Миколаївни «Формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок з науковими темами

Необхідність пошуку нових підходів до забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств є ключовою умовою підвищення їх конкурентоспроможності та стійкості функціонування. Інноваційний розвиток дедалі більше визначає можливості підприємств щодо адаптації до технологічних змін та формування довгострокових конкурентних переваг. Водночас складність процесів стратегічного управління інноваційною діяльністю потребує удосконалення науково-методичного забезпечення формування стратегій, здатних забезпечити ефективне використання наявних ресурсів і можливостей розвитку. Особливого значення набувають дослідження, спрямовані на розроблення сучасних підходів до формування стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств з урахуванням взаємозв'язку внутрішніх факторів розвитку та викликів і можливостей зовнішнього середовища. Все вище відзначене обумовлює потребу у пошуку нових концептуальних засад і методичних підходів до обґрунтування стратегічних рішень у сфері інноваційного розвитку підприємств.

Дослідження Ткачук Тетяни Миколаївни спрямоване на вирішення важливого наукового та практичного завдання щодо розроблення науково-методичних підходів та рекомендацій до формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку, що забезпечує комплексне врахування внутрішніх можливостей підприємства та впливу факторів зовнішнього середовища.

Тема і зміст дисертації відповідають проблематиці науково-дослідних робіт кафедри економіки Національного університету «Одеська політехніка» при виконанні:

1) держбюджетної теми «Забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств: теоретико-методологічні та практичні аспекти» (номер державної реєстрації 0119U000743, 2019-2023 рр.), де авторкою запропоновано концептуальні засади та принципи розробки інноваційної стратегії підприємства, систематизовано чинники та умови її формування, а також

побудовано концептуальну модель стратегічного забезпечення інноваційного розвитку підприємств;

2) держбюджетної теми «Новітні теорії економіки та їх інструментарій в умовах актуальних викликів і загроз розвитку» (номер державної реєстрації 0124U003549, 2024-2028 рр.), в межах якої авторкою виявлено методичні підходи до оцінки ефективності реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства, визначено ключові фактори впливу та сформульовано напрями її удосконалення;

3) госпдоговірної теми «Розробка методичних рекомендацій щодо формування виробничого потенціалу підприємства на інноваційній основі» (Виробничо-комерційна фірма ТОВ «ЗОВНІШТОРГ-МІКРОН», 08.12.2021-30.06.2022 рр.), де авторкою запропоновано інструментарій та механізми реалізації інноваційної стратегії підприємства, які передбачають узгодження стратегічних цілей із ресурсним потенціалом та умовами зовнішнього середовища підприємства.

2. Основні положення, висновки і пропозиції дисертації, її наукова новизна

Дисертаційна робота характеризується чіткою та логічно вибудованою структурою, яка забезпечує послідовне розкриття теми дослідження та досягнення поставленої мети. Її структура складається з анотації, вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, висновків, списку використаних джерел (171 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, у тому числі 166 сторінок основного тексту.

В анотації представлено узагальнений виклад основних результатів дисертаційного дослідження, стисло відображено зміст його розділів, а також основні наукові положення та результати, отримані авторкою у процесі виконання роботи.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Поставлені завдання є логічно взаємопов'язаними та повною мірою спрямовані на досягнення визначеної мети. Використаний методичний інструментарій є достатнім для вирішення поставлених наукових завдань і відповідає логіці проведеного дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства» (с. 30–86) відзначається досить глибоке опрацювання теоретичного базису дослідження. Авторкою досліджено еволюцію наукових підходів до визначення сутності стратегії інноваційного розвитку, зокрема визначено формуючий тренд інноваційного розвитку відповідно кожного періоду розвитку. Розділ відзначається ґрунтовним опрацюванням наукових джерел та належним рівнем теоретичного обґрунтування досліджуваної проблематики.

Особливої уваги заслуговує детальний аналіз підходів до класифікації стратегій інноваційного розвитку та факторів впливу на їх формування. Проведений літературний огляд дозволив визначити поряд із традиційними

факторами сучасні чинники, а саме сталий розвиток, цифровізацію, розвиток людського капіталу та соціальну відповідальність. Це створило підґрунтя для розроблення моделі взаємозв'язку факторів, ознак та ефектів новітніх стратегій інноваційного розвитку.

Важливим здобутком дисертаційного дослідження є розроблення авторкою моделі формування стратегії інноваційного розвитку на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства. Позитивної оцінки заслуговує запропоноване авторське трактування даного поняття та виокремлення основних складових стратегічної екосистеми, а саме цифрово-технологічної, організаційно-управлінської та складової сталого розвитку. Важливим є також визначення ключових обмежень розвитку зазначених складових та рівнів їх прояву, які впливають на результативність інноваційної діяльності як окремих підприємств, так і галузей економіки загалом.

У другому розділі «Оцінка сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств» (с. 90–141) представлено результати емпіричного аналізу та авторські методичні розробки. Розділ базується на дослідженні інноваційної активності промислових підприємств України, зокрема проаналізовано динаміку кількості інноваційно-активних підприємств та обсягів витрат на інноваційну діяльність упродовж 2021-2025 рр. Особливої уваги заслуговує сформована авторкою матриця стратегічних пріоритетів промислових підприємств залежно від розміру та причин їх формування, що дозволило виявити характерні особливості стратегічної поведінки підприємств у 2022-2024 рр.

Проведена у розділі діагностика факторів зовнішнього середовища на основі результатів ключових міжнародних рейтингів (Глобального індексу інновацій, Індексу європейського інноваційного табло та Індексу інноваційного розвитку агентства Bloomberg), а також побудова відповідних теплових карт стандартизованих індексів дали змогу комплексно охарактеризувати стан зовнішнього середовища інноваційного розвитку та виокремити фактори, що мають найбільший вплив на інноваційний розвиток промислових підприємств. Водночас для проведення діагностики факторів внутрішнього середовища авторкою вдало використано методику, в основу якої покладено розрахунок інтегрального показника внутрішньої інноваційної спроможності підприємства на прикладі трьох вітчизняних промислових підприємств Одеського регіону: ПАТ «Одескабель», ТОВ «Іррігатор Україна», ТОВ «VTM Group».

Важливо відзначити проведене авторкою емпіричне дослідження шляхом опитування топ-менеджменту вітчизняних промислових підприємств, що стало основою для виявлення проблем і бар'єрів у процесі реалізації стратегії інноваційного розвитку. Це дало змогу визначити три групи бар'єрів: економіко-ресурсні, організаційно-управлінські та цифрово-технологічні. За результатами проведеного дослідження встановлено, що масштаб підприємства та рівень його стратегічної зрілості є важливими чинниками, які впливають на рівень бар'єрів реалізації стратегії інноваційного розвитку.

У третьому розділі «Концептуально-методичне забезпечення формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства» (с. 145–193) відзначено концептуальні та прикладні розробки авторки. У розділі представлено концептуальну модель формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, яка базується на стратегічній екосистемі інноваційного розвитку та забезпечує узгодження стратегічних цілей підприємства з викликами зовнішнього і внутрішнього середовища, орієнтуючи його діяльність на досягнення конкретних результатів, зокрема інтеграцію принципів сталого розвитку в стратегічне управління та формування стратегічної резильєнтності підприємства.

Значущою науковою розробкою є обґрунтування механізму формування стратегічних цілей інноваційного розвитку підприємства на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку, в межах якого формуються стратегічні орієнтири інноваційного розвитку підприємства, що враховують можливості цифрово-технологічної трансформації, удосконалення управлінських практик та інтеграції принципів сталого розвитку, а також забезпечується їх пріоритизація та оцінювання результативності реалізації.

Важливим є також розробка авторкою алгоритму формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, що містить сім основних етапів, в межах одного з яких удосконалено методику визначення внутрішньої інноваційної спроможності підприємства шляхом включення двох авторських показників до складу часткових індикаторів. Його апробація на трьох підприємствах – ПАТ «Одескабель», ТОВ «Іррігатор Україна», ТОВ «VTM Group» – засвідчує практичну значущість та можливість її ефективного впровадження у діяльність підприємств.

Суттєвим внеском авторки є також розроблена матриця вибору стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, яка на основі співставлення типу внутрішньої інноваційної спроможності та рівня розвитку стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства дає змогу визначити найбільш прийнятну стратегію.

Запропонована дорожня карта реалізації стратегії інноваційного розвитку на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства сформована за принципом трьох стратегічних векторів, кожен з яких відповідає трьом пріоритетним напрямам: цифрово-технологічному, організаційно-управлінському та прямому сталого розвитку. Розроблений інструментарій містить систему KPI реалізації стратегії інноваційного розвитку та механізм її стратегічного моніторингу та коригування. Розділ відзначається прикладною спрямованістю та містить обґрунтовані рекомендації щодо практичного використання запропонованих розробок.

У висновках узагальнено основні результати дисертаційного дослідження, які відображають ступінь досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань. Сформульовані наукові результати є логічним підсумком проведеного дослідження та підтверджують їх теоретичну і практичну значущість.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Наукові результати, представлені в дисертації, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань стратегічного менеджменту, інноваційного розвитку підприємств та управління інноваційною діяльністю.

Емпірична база дослідження сформована на основі статистичних даних щодо інноваційної діяльності промислових підприємств України, результатів аналізу міжнародних інноваційних рейтингів, дослідження діяльності вітчизняних промислових підприємств, а також результатів авторського опитування представників топ-менеджменту підприємств. Методи дослідження (узагальнення, систематизації, порівняння, класифікації та групування, аналізу і синтезу, статистичні методи, методи факторного аналізу, метод інтегральної оцінки у поєднанні з методом аналізу ієрархій, методи економіко-математичного моделювання та візуалізації даних (heat map) тощо) узгоджуються з метою та завданнями роботи, що сприяло отриманню обґрунтованих і достовірних наукових результатів.

4. Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані та висвітлені у 16 наукових працях, серед яких: 3 розділи у колективних монографіях (у співавторстві), 2 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus; 5 статей у фахових виданнях України, що включені в міжнародні наукометричні бази; 6 – тез доповідей на наукових конференціях. Опубліковані праці достатньою мірою відображають основні результати дисертаційного дослідження та відповідають встановленим вимогам МОН України щодо апробації наукових результатів.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота за своєю структурою, обсягом (242 сторінки, з них основного тексту 166 сторінок) та рівнем оформлення відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Зміст дисертаційного дослідження, його наукові результати та предметна спрямованість узгоджуються зі спеціальністю 051 – Економіка.

6. Важливість для науки та практики

Наукове значення дисертаційного дослідження полягає у:

- розвитку теоретичних засад формування стратегії інноваційного розвитку підприємства через введення поняття стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства та визначення її ключових характеристик;

- удосконаленні методичного інструментарію оцінювання зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на формування і реалізацію стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств;
- розробленні концептуальної моделі формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства та механізму формування стратегічних цілей інноваційного розвитку на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження підтверджується їх використанням у діяльності вітчизняних підприємств: ПАТ «Одескабель» (довідка №03в-02 від 03.02.2026), ТОВ «Іррігатор Україна» (довідка №03/01-з від 15.01.2026), ТОВ «VTM Group» (довідка №01/1702-У від 17.02.2026), а також у навчальній та науково-дослідній роботі Національного університету «Одеська політехніка» (акти впровадження №1769/67-07 від 29.10.2025 року та №1768/67-07 від 29.10.2025 року відповідно).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи та її практичну значущість, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення і зауваження, які не знижують загальної цінності дослідження, проте можуть стати предметом подальшого наукового обговорення:

1. Представлена на рис. 1.3 (п. 1.1, с. 57) система факторів впливу на стратегію інноваційного розвитку підприємства загалом є логічною, однак потребує додаткового обґрунтування щодо взаємозв'язків між окремими групами чинників та рівнями реалізації стратегії. Зокрема не повною мірою зрозуміло, яким чином різні фактори впливають на формування стратегії на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, а також чи є сила такого впливу однаковою для кожного рівня.

2. У п. 2.2, в якому відображено оцінювання рівня інноваційного розвитку (с. 110–118), авторка використовує Глобальний індекс інновацій (GII), Індекс Європейського інноваційного табло (EIS) та Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (BII). Водночас потребує додаткового обґрунтування вибір саме цих міжнародних рейтингів як основи дослідження. Зокрема доцільно було б більш детально розкрити критерії їх відбору, переваги порівняно з іншими міжнародними індикаторами інноваційного розвитку та пояснити, наскільки вони є взаємодоповнювальними для досягнення поставлених цілей дослідження.

3. Потребує додаткового уточнення часовий аспект функціонування концептуальної моделі, представленої на рис. 3.1 (п. 3.1, с. 148). Зокрема доцільно конкретизувати, чи результати, визначені авторкою, формуються одночасно в межах реалізації стратегії інноваційного розвитку, чи їх досягнення передбачає послідовність та етапність.

4. Науковий інтерес становить запропонований алгоритм формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства (п. 3.2,

рис. 3.5, с. 166). Водночас у роботі доцільно було б більш детально розкрити роль суб'єктів управління на окремих етапах алгоритму. Зокрема потребує уточнення розподілу відповідальності між керівництвом підприємства, функціональними підрозділами та іншими учасниками процесу стратегічного управління під час реалізації запропонованого алгоритму.

5. У табл. 3.15 (п. 3.3, с. 190) наведено ключові результати впровадження концептуальної моделі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку та відповідні практичні ефекти. Водночас доцільно було б детально розкрити можливі ризики та обмеження досягнення зазначених результатів на підприємствах з різним рівнем інноваційного розвитку та ресурсного забезпечення.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість. Вони спрямовані на подальше удосконалення окремих положень дослідження та можуть слугувати підґрунтям для розвитку представлених у роботі наукових ідей.

8. Відсутність порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота виконана самостійно авторкою та ґрунтується на результатах власних наукових досліджень. Забезпечено належний рівень академічної доброчесності, зокрема коректне використання наукових джерел та оформлення посилань. Наукові положення та результати досліджень інших авторів належним чином ідентифіковано із зазначенням відповідних першоджерел.

У дисертації застосовано авторський підхід до вирішення поставлених завдань, що знайшло відображення у розробленні та обґрунтуванні власних моделей, методичних підходів та практичних рекомендацій. Зокрема авторськими розробками є такі: модель формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, механізм формування стратегічних цілей інноваційного розвитку підприємства на основі стратегічної екосистеми, алгоритм формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, матриця вибору стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, а також інструментарій впровадження та оцінювання результативності реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Методологічну основу дослідження становлять загальновизнані наукові принципи та методи пізнання. Інформаційна база сформована на основі емпіричних даних, отриманих авторкою у процесі дослідження діяльності українських підприємств. Теоретичні положення, наукові висновки та практичні рекомендації є результатом самостійного наукового пошуку авторки.

За результатами аналізу дисертації та наукових праць не виявлено ознак академічної недоброчесності, зокрема плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних. Отримані результати пройшли належну апробацію та оприлюднені у наукових публікаціях, що свідчить про їх достовірність, обґрунтованість і оригінальність.

Результати проведеного аналізу дають підстави зробити висновок про відповідність дисертаційної роботи вимогам академічної доброчесності. Дослідження Ткачук Тетяни Миколаївни виконано на належному науковому та методичному рівнях із дотриманням етичних принципів здійснення наукової діяльності, що підтверджує самостійність, достовірність і обґрунтованість отриманих результатів.

Загальна оцінка

Дисертаційна робота Ткачук Тетяни Миколаївни «Формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства» являє собою цілісне самостійно виконане наукове дослідження, у межах якого вирішено актуальне наукове завдання щодо розроблення науково-методичних підходів та рекомендацій щодо формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства.

Актуальність обраної теми не викликає сумнівів та зумовлена необхідністю пошуку нових підходів до забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції, цифрової трансформації економіки, технологічних змін і зростання невизначеності зовнішнього середовища. Сучасні виклики вимагають від підприємств не лише впровадження окремих інновацій, а й формування цілісної системи стратегічного управління інноваційним розвитком, здатної забезпечити довгострокову конкурентоспроможність та стійкість функціонування. Авторкою обґрунтовано доцільність використання стратегічної екосистеми інноваційного розвитку як основи формування стратегії підприємства, що дозволяє інтегрувати внутрішні та зовнішні ресурси, активізувати інноваційний потенціал і забезпечити узгодженість стратегічних рішень у процесі досягнення цілей розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні та обґрунтуванні теоретико-методичних засад формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства на основі стратегічної екосистеми інноваційного розвитку, що забезпечує узгодження стратегічних цілей, ресурсних можливостей та інноваційних пріоритетів підприємства. До найбільш вагомих результатів дослідження належать модель формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства, система стратегічних цілей за складовими стратегічної екосистеми, алгоритм формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства, дорожня карта її впровадження, а також механізм стратегічного моніторингу та коригування реалізації визначених стратегічних пріоритетів.

Теоретична значущість дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад стратегічного управління інноваційним розвитком промислових підприємств. Зокрема поглиблено наукові положення щодо формування стратегії інноваційного розвитку на основі стратегічної екосистеми, обґрунтовано її складові та взаємозв'язки, а також розвинено підходи до визначення внутрішньої спроможності підприємства як

передумови вибору стратегічних пріоритетів розвитку. Авторкою запропоновано концептуальні положення щодо формування стратегічної екосистеми інноваційного розвитку підприємства, які відображають взаємозв'язок між її цифрово-технологічною, організаційно-управлінською та компонентами сталого розвитку, забезпечуючи узгодження стратегічних цілей, ресурсних можливостей та напрямів інноваційної діяльності підприємства.

Практична цінність дисертаційної роботи підтверджується впровадженням її результатів у діяльність ПАТ «Одескабель», ТОВ «Іррігатор Україна», ТОВ «VTM Group», що засвідчено відповідними довідками. Отримані результати мають прикладне значення та можуть бути використані для удосконалення процесів управління на підприємства. Їх застосування в освітньому процесі та науковій діяльності Національного університету «Одеська політехніка» підтверджує науково-методичну значущість проведеного дослідження.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів забезпечуються використанням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, комплексним поєднанням сучасного методичного інструментарію. Інформаційною основою дослідження стали результати аналізу діяльності трьох вітчизняних підприємств, що забезпечило достатню емпіричну базу для формування обґрунтованих наукових висновків і практичних рекомендацій.

Дисертаційна робота має логічно вибудовану структуру, яка забезпечує послідовне розкриття мети, завдань і результатів дослідження. Виклад матеріалу характеризується належним рівнем аргументованості, системністю та науковою обґрунтованістю, а сформульовані висновки й рекомендації мають практичну спрямованість. Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог, а наведені таблиці, рисунки та інші ілюстративні матеріали є змістовними, наочними та сприяють належному сприйняттю результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані та оприлюднені у 16 наукових публікаціях, серед яких статті у фахових наукових виданнях України та виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами даних. Представлення результатів дослідження на науково-практичних конференціях підтверджує їх актуальність та наукову значущість.

Дисертаційна робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, що підтверджується коректним використанням наукових джерел, належним оформленням цитувань і посилань, а також відсутністю ознак некоректних запозичень.

Висловлені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер та не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи. Їх врахування може сприяти подальшому розвитку окремих положень дослідження, проте вони не зменшують наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів.

На підставі вище відзначеного вважаю, що дисертаційна робота «Формування стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є завершеним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, а її авторка – Ткачук Тетяна Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри
туристичного бізнесу і рекреації
Одеського національного
технологічного університету

Віра ЛЕБЕДЄВА

Підпис завіряю:

Учений секретар
Вченої ради ОНТУ,
к.т.н., доцент

Наталя ДОЦЕНКО